

Presentació

Mª Cinta Portillo i Vidiella*

La reforma de l'ensenyament secundari ha estat i és encara un tema polèmic, controvertit. En sentir crítiques referents a l'estat actual de l'ensenyament secundari per part de professionals procedents de sectors dels diferents estaments educatius, tant si aquestes crítiques són favorables a la reforma com si no ho són, és fàcil percebre un ambient general de preocupació. Davant d'aquest ambient, cal pensar que alguna cosa no deu acabar d'anar bé perquè s'hagi creat un clima de descontent tan generalitzat.

Tanmateix, també és cert que aquestes crítiques coexisteixen amb la consideració, també per part de professionals de l'educació, que convé posar en dubte la con-

cepció que tots els mals de l'educació secundària i, sobretot, que totes les problemàtiques socials que es generen actualment en aquesta etapa educativa hagin estat generades per la reforma. En general, podríem resumir aquest estat d'opinió crítica sobre la reforma de l'ensenyament secundari, dient que hi ha un ampli respecte pels plantejaments teòrics que la sustenten i una crítica, generalitzada també, al procés d'implantació del qual és responsable l'administració educativa.

Les manifestacions de desacord se centren preferentment, però, en la reforma de l'Educació Secundària Obligatoria (ESO). Aquesta és l'etapa que ha sofert canvis que sembla que han estat, i ho són encara, difícils d'assumir pels sectors docents implicats. Entre d'altres canvis, convé destacar que, d'una banda, s'hi ha incorporat l'alumnat de 12 a 14 anys, que abans pertanyia a l'Educació Primària i, de l'altra, que s'ha ampliat l'obligatorietat d'escolarització de 14 a 16 anys. Aquesta ampliació té com a conseqüència que en aquest segon cicle de l'ESO hi coincideixin l'alumnat que abans continuava els estudis de secundària, l'alumnat que estudiava formació professional i l'alumnat que deixava els estudis.

També observem que, en la manifestació de les crítiques, sovint hi ha una gran confusió a l'hora d'establir relacions de causa i efecte i a l'hora de fer assumir responsabilitats. El sistema educatiu i la reforma són fenòmens multifactorials, complexos, que no admeten anàlisis causals simplificades. En les crítiques, sovint s'hi barregen nivells d'anàlisi i es

* Maria Cinta Portillo Vidiella és llicenciada en Filologia Hispànica i en Filologia Catalana i Professora Titular del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Barcelona. Entre els anys 1990 i 1996 va col·laborar a l'ICE de la Universitat de Barcelona en la planificació de la formació permanent del professorat d'Educació Primària i d'Educació Secundària i ha impartit cursos de formació permanent per al professorat d'Educació Secundària en nombroses ocasions. Membre del Consell de Redacció de la revista *Temps d'Educació*.

Adreça professional: Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura. Universitat de Barcelona. Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona. Telf.: 93 4035072. Fax: 93 4035015. E-mail: mcportillo@d5.ub.es

confonen principis ideològics amb deficiències tècniques, o bé manca d'estratègies didàctiques amb manca de recursos materials. I, finalment, hi ha una gran coincidència a denunciar deficiències irresponsables de dotació econòmica per part de l'administració educativa.

Sembla, doncs, oportú que *Temps d'Educació* es faci ressò d'aquesta polèmica i que ofereixi una secció de la revista com a fòrum per a la presentació d'experiències i de reflexions i per a la clarificació d'idees. La secció Tribuna és adient per al tractament d'aquest tema perquè és un gènere discursiu que pretén el debat, la confrontació, la manifestació de l'acord i del desacord, alhora que permet aportar opinió i argumentació. En aquesta edició de la Tribuna, els lectors i les lectores hi podran trobar dades i arguments per completar la pròpia construcció d'opinió sobre la reforma de l'ensenyament secundari, o, si més no, per tenir-ne més elements de judici.

He volgut fer una Tribuna bàsicament professional i diversa, no exhaustiva, que doni cabuda a veus procedents de sectors diferents i vinculats d'una o altra manera amb la reforma d'aquesta etapa educativa, que aportin elements per a la comprensió crítica d'un fenomen tan complex com aquest. S'han volgut evitar aquelles opinions que només són radicalment negatives, que no aporten argumentacions o que no donen cap alternativa constructiva.

Han estat convidades a participar-hi persones expertes en el

tema, tant des de l'elaboració dels plantejaments teòrics i del disseny de la reforma, com des de la recerca i l'anàlisi, o bé des de la direcció i gestió de centres de secundària i de la docència. Professionals de l'ensenyament secundari, tots ells i elles amb una extensa i aprofundida experiència. El resultat ha estat un conjunt de nou articles que cobreixen sectors de vivència, responsabilitat i opinió diversos.

Entre les aportacions dels diferents articles hi ha la diversificació de les argumentacions desitjada, i, a la vegada, notables coincidències. A continuació i resumidament, presentaré unes reflexions elaborades a partir d'un recorregut fet per algunes de les idees dels textos que componen la Tribuna.

La reforma de l'ensenyament secundari és una opció moral que s'inscriu en una concepció democràtica de la societat. És una opció ideològica que assumeix la funció social democràtica que ha de tenir l'escola. Els principis o valors centrals d'aquesta opció són la comprensivitat i la diversitat. Aquests dos conceptes convé no considerar-los independentment l'un de l'altre. La comprensivitat i la diversitat no s'han d'entendre aïlladament, el que els dona sentit és el joc o la dinàmica de tensió que s'estableix entre ells.

Podem considerar una perversió del principi de comprensivitat el fet que des d'alguns sectors socials i polítics s'interpreti com a sinònim d'igualitarisme o d'homogeneïtzació. I una perversió del principi de diversitat, el fet que només s'apliqui fent referència als alumnes que ne-

cessiten atencions educatives especials o als més desafavorits socialment o econòmicament, en lloc de considerar que l'atenció a la diversitat ha de ser l'atenció al desenvolupament de les capacitats individuals de tot l'alumnat. Hi ha el perill d'adoptar una concepció exclouent de diversitat; en conseqüència: els *diversos* són sempre els altres.

Pel que fa a la comprensivitat, les crítiques teòriques i ideològiques a aquest principi poden tenir objectius diferents que fan confondre l'opinió pública no especialitzada. Convé distingir les crítiques a la comprensivitat fetes des de sectors conservadors, que rebutgen aquest principi, de les crítiques que el defensen, però que demanen que es reforci més clarament i que denunciïn contradiccions al respecte des dels plantejaments teòrics de la LOGSE.

D'altra banda, veiem com la diversitat és desitjable perquè és necessària per a la integració social, per tal d'evitar la creació de centres gueto que acullen únicament alumnes procedents de sectors socials en situació de risc. Mentre que la diversitat és rebutjada des de sectors socialment i econòmicament benestants, perquè no és necessària, ans al contrari, s'interpreta com un factor que fa abaixar el nivell, ja que, com dèiem abans, es considera com una característica dels més desafavorits.

La reforma neix per una necessitat imperiosa de millorament del sistema educatiu. Sovint es perd de vista aquesta dada històrica i, paradoxalment, es responsabilitza la re-

forma d'haver provocat el que volia combatre.

S'admet que l'escola té una clara funció social, i que la reforma pretén contribuir a la reforma social. Això no obstant, la reforma social no és responsabilitat exclusiva de l'escola. Per la qual cosa, cal pensar que la distància entre el desenvolupament democràtic de la societat i el desenvolupament democràtic escolar desitjat a la reforma pot fer fracassar les bones intencions teòriques que la sustenten.

La reforma pretén impulsar una nova imatge dels docents potenciant la formació de professionals reflexius. S'intenta impulsar l'autonomia dels centres, la creació d'equips docents, la presa de decisions reflexiva, la participació de l'alumnat..., són components de la cultura educativa democràtica que cal ensenyar i aprendre, no són drets que es puguin exercir automàticament. Aquests aprenentatges necessiten temps, experimentació i reflexió sobre la pràctica. Es tracta d'iniciar un procés d'aprenentatge que provoca tensions i incerteses. I potser és cert que la reforma de l'ensenyament acaba decidint-se en els contextos més micro, en el cara a cara de la vida quotidiana del centre i, sobretot, de l'aula.

A més a més, tota reforma ha de comptar, des de la seva concepció, amb les resistències al canvi per part dels sectors humans que l'han d'assumir. Per aquests motius, els i les docents que, en una gran majoria, no han participat de tot el procés de disseny i de planificació de

la reforma, consideren que no han tingut ni una informació, ni una formació extensa i intensa adient a la reprofessionalització que ha requerit el canvi de funció social de la seva feina. La qual cosa s'ha vist agreujada per la manca de pressupostos suficients. Centres, professorat i alumnat se'n veuen perjudicats. Més concretament, les mancances de dotació econòmica fan que les vies que han de possibilitar la implantació adequada de la reforma se'n vegin afectades: *ratio*, agrupaments flexibles, professorat

especialitzat, professorat de suport, hores de dedicació a l'acció tutorial, espais, materials, formació permanent del professorat, etc.

Aquestes són només algunes reflexions per encetar la lectura de la Tribuna. Dades, reflexions, qüestions obertes i demandes per al debat col·lectiu, que aporten els articles que trobareu a continuació, crec que contribuiran a clarificar i a identificar, si més no, els elements que intervenen en aquesta problemàtica.